

Informatīvais ziņojums par vadlīnijām būvniecības izmaksu indeksācijai

Saskaņā ar Ministru kabineta 2011.gada 20.decembra sēdes protokola Nr.75 45.§ „Informatīvais ziņojums Par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda, Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta, Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta un Latvijas un Šveices sadarbības programmas apguvi līdz 2011.gada 30.septembrim” 10.punktu Ekonomikas ministrijai sadarbībā ar Finanšu ministriju, Satiksmes ministriju un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju līdz 2012.gada 31.janvārim jāizstrādā vadlīnijas par cenu indeksāciju būvniecības nozarē.

Pieredze valsts un pašvaldību iepirkumu, kā arī Eiropas Savienības (turpmāk – ES) fondu projektu īstenošanā rāda, ka no tehniskā projekta apstiprināšanas līdz būvniecības līguma noslēgšanai un būvdarbu veikšanai var paiet ievērojams laika posms (iespējams pat vairāk nekā 2 gadi). Šajā periodā būvniecības projekta cenas var būtiski izmainīties. Tas savukārt rada problēmas, kā projekta pasūtītājam, tā arī izpildītājam. Tāpēc nepieciešams izstrādāt vienotus būvniecības darbu indeksēšanas principus publiski finansētiem būvniecības līgumiem, lai pārraudzītu izmaksu svārstības projektu īstenošanas gaitā un sniegtu noteiktas garantijas izpildītājam zaudējumu segšanai no izpildītāja neatkarīgu apstākļu dēļ pārmērīga cenu pieauguma gadījumā un pasūtītājam pret nepamatotu būvdarbu vērtības sadārdzinājumu.

Šīs problēmas risinājums ietver vairākus jautājumus:

- pie kādiem nosacījumiem indeksēt (nosacījumi pie kuriem tiks mainītas līgumā noteiktās (fiksētās) tāmes izmaksas)?
- ko indeksēt (visas tāmes izmaksas vai tikai noteiktas izmaksu grupas)?
- ar ko indeksēt (kā izvēlēties atbilstošu statistikā pieejamo būvniecības cenu indeksu vai indeksu kopumu)?
- kā indeksēt (bāzes cenas, periodiskums u.tml.) ?

Sagatavotais Informatīvais ziņojums norāda vispārīgos principus (vadlīnijas) būvizmaksu indeksācijai.

Informatīvo ziņojumu sagatavojuši Ekonomikas ministrija sadarbībā ar Finanšu ministriju, Satiksmes ministriju un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju. Vispārīgie principi (vadlīnijas) būvizmaksu indeksācijai ir izstrādāti balstoties uz Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk – CSP) aprēķināto būvniecības izmaksu indeksu analīzi un OECD Statistikas Direktorāta un Eurostat metodoloģisko publikāciju par būvniecības cenu indeksiem (*Sources and methods, Construction Price Indices*¹) ar plašu informāciju par būvniecības cenu indeksiem citās valstīs, kā arī Eurostat

---

¹ <http://www.oecd.org/dataoecd/49/4/2372435.pdf>

publikācija par būvniecības izmaksām un cenām (*Methodology of short-term business statistics, Construction costs and prices*²).

Informatīvā ziņojumā raksturoti CSP cenu indeksi, kurus var izmantot būvniecības izmaksu indeksācijai, sniedzot skaidrojumu par katru indeksu, tā dinamiku un izmantošanas iespējām.

Ziņojumā sniegti arī priekšlikumi būvniecības izmaksu indeksēšanai, norādot galvenos indeksēšanas principus būvdarbu īstenošanas gaitā un sasaistot tos ar izmantojamiem indeksiem, to izmaiņu izvērtēšanu un attiecināšanu uz izmaksu vērtības izmaiņām.

Pielikumā pievienota CSP informācija par CSP aprēķinātiem izmaksu indeksiem būvniecībā un Ekonomikas ministrijas sagatavotais pārskats par šo indeksu dinamiku ceturkšņu griezumā sākot no 2005.gada.

Pieejamā statistiskā informācija

CSP sagatavo kompleksu būvizmaksu indeksu (BII), kas raksturo būvdarbu izmaksu pārmaiņas noteiktā laika periodā (gadam, ceturksnim un kopš 2009.gada arī mēnesim). Tas ir komplekss ielaides (*input*) cenu indekss, kas raksturo galveno ražošanas resursu izmaksu izmaiņas (strādnieku darba samaksa; būvmateriāli; izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai (MM izmaksas)) vienotā indeksā atbilstoši aprēķinātam katra resursu īpatsvaram būvizmaksās valstī kopumā.

Šāds būvniecības izmaksu indekss tiek sagatavots arī valstī izplatītākajiem būvniecības veidiem. Katram būvniecības veidam ir izveidots tam raksturīgs, reprezentatīvs būvobjektu projekts (modelis), ko sagatavojuši profesionāli tāmētāji. Pašreiz unificēto modeļu sistēma aptver 16 būvmodeļus, kas sagrupēti astoņās grupās:

- daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkas;
- ģimenes mājas;
- viesnīcas;
- biroji;
- rūpniecības, lauksaimniecības un tirdzniecības ēkas;
- izglītības, veselības aprūpes un sporta ēkas;
- transporta objekti (tilts, ceļš);
- pazemes maģistrālie cauruļvadi.

Tādējādi CSP sagatavo 9 kompleksos BII (1 kopējais un 8 pa būvniecības veidiem). Būvmateriālu, kā arī mašīnu un mehānismu uzturēšana izmaksas katram būvniecības veidam ir specifiskas. Savukārt strādnieku darba samaksas indekss visiem būvniecības veidiem ir viens, bet to ietekme uz konkrēto būvizmaksu komplekso indeksu ir atkarīga no darba samaksas īpatsvara katra būvniecības veida kopējās izmaksās. Kopumā ir 28 dažādi BII indeksi.

² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/short_term_business_statistics/documents/KS-BG-06-001-EN.pdf

Ņemot vērā augstāk minēto, izmaksu indeksācijai ir iespējams izvēlēties piemērotāko būvniecības izmaksu indeksu vai indeksu kopumu atbilstoši konkrētam projektam. Piemēram, tiltu būvniecības gadījumā projekta izmaksu indeksācijai var izmantot kopējo BII transporta objektiem vai arī atsevišķi indeksēt resursu izmaksas (strādnieku darba samaksa, būvmateriāli un izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai) ar konkrētai būvei atbilstošiem resursu indeksiem. Tādējādi ir iespējams iegūt tieši konkrētam projektam piemērotāku būvzmaksu indeksu atbilstoši tā tāmes resursu izmaksu struktūrai.

Ir arī specifisks būvzmaksu indekss par jaunu dzīvojamo māju būvniecību atbilstoši ES īstermiņa statistikas regulas Nr. 1165/98 prasībām (skatīt 1.pielikumu).

Bez BII CSP aprēķina arī virkni citus rādītājus, kas ir izmantojami būvniecības izmaksu indeksācijai.

Piemēram, BII vietā par strādnieku darba samaksu var izmantot Darbaspēka izmaksu indeksu pa darbības veidiem (*Būvniecība – F nozare*) (skatīt 1.pielikumu).

Savukārt ceļu būvnieki uzskata, ka izmaksas lietderīgāk būtu indeksēt ar degvielas cenu indeksu, vai nu indeksējot tikai degvielas izmaksas vai arī kopējās izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai, kā arī materiālu izmaksas. Līdzīgi var izmantot arī citus statistikā pieejamos indeksus, piemēram, administratīvās izmaksas var indeksēt ar patēriņa cenu indeksu.

Ziņojuma 2.pielikumā ir dots pārskats par pieejamo indeksu dinamiku pa ceturkšņiem un veikta to salīdzinošā analīze.

Izvērtējot visu indeksu vēsturiskos datus, jāsecina, ka:

- labāk izmantot katra būvniecības veida specifiskos indeksus, nekā kopējo BII;
- vislietderīgāk, ja iespējams, ir izmantot katra atbilstošā būvniecības veida resursu indeksus, tādējādi tuvinot kopējo indeksāciju katra projekta izmaksu struktūrai.

CSP ir apsvērusi arī iespējas paplašināt būvniecības veidu indeksu kopumu, publicējot atsevišķi BII par tiltu būvi un ceļu būvi. Jauno, izstrādāto modeli ceļa jaunbūvei 2012.gadā vēl nevarēs izmantot kopējā BII aprēķinos, jo ir jāuzkrāj izmaksu bāze par veselu gadu.

Kā atzīmē speciālisti, lielākās problēmas resursu indeksu izmantošanā ir atbilstošo resursu grupu izmaksu izdalīšana būvprojekta izmaksās. Vairums ES dalībvalstīs tā ir normāla prakse, ka būvniecības projektu izmaksu struktūrā tiek izdalītas izmaksas nodarbinātībai, būvmateriāliem un MM izmantošanai.

Attiecībā uz degvielas cenu izmaiņu izmantošanu būvizmaksu indeksēšanā, jāatzīmē, ka:

- degvielas cenu izmaiņas tiešā veidā nevar attiecināt uz būvniecības izmaksu indeksēšanu, jo to dinamika ir atšķirīga;
- vislietderīgāk degvielas cenu izmaiņas attiecināt uz MM izmaksu indeksēšanu diviem būvniecības veidiem – transporta objektiem un pazemes maģistrālajiem cauruļvadiem;
- MM izmaksu indeksēšanai no degvielas cenu izmaiņu indeksa pieauguma var izmantot tikai pusi (transporta objektu gadījumā) un 2/3 daļas (pazemes maģistrālo cauruļvadu gadījumā);
- degvielas cenu izmaiņu indeksēšanai labāk izmantot degvielas cenu izmaiņas no patēriņa cenu indeksa groza, jo tajās ir ietvertas arī valūtas kursa izmaiņas.

Darbspēka izmaksas labāk indeksēt ar strādnieku darba samaksas indeksu, ko sagatavo BII aprēķināšanai, jo tas ciešāk saistīts ar veikto būvniecības apjomu. Pie tam, spēja būvniecības darbu pieprasījuma vai samazinājuma gadījumā, šī indeksa izmaiņas ir īpaši izteiktas, kas atstāj būtisku ietekmi uz kopējām būvniecības izmaksām. Tāpēc, lai labāk nodrošinātos pret šādām darbaspēka izmaksu izmaiņām, līgumā kā darbaspēka izmaksu indeksēšanas indekss būtu jāmin strādnieku darba samaksas indekss no BII.

Būvniecības izmaksu indeksēšanai izmantojamie indeksi

I. Būvniecības izmaksu indeksi (BII) ietver 28 datu sērijas

BII – visi objekti

t.sk.:

- būvmateriāli;
- strādnieku darba samaksa;
- izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.

BII – daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkas

t.sk.:

- būvmateriāli;
- izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.

BII – ģimenes mājas

t.sk.:

- būvmateriāli;
- izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.

BII – viesnīcas

t.sk.:

- būvmateriāli;
- izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.

BII – biroji

t.sk.:

- būvmateriāli;
- izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.

BII – rūpniecības, lauksaimniecības un tirdzniecības ēkas

t.sk.:

- būvmateriāli;
- izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.
- BII – izglītības, veselības aprūpes un sporta ēkas
- t.sk.:
- būvmateriāli;
- izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.
- BII – transporta objekti (tilti, ceļi)
- t.sk.:
- būvmateriāli;
- izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.
- BII – *tiltu būve (sākot ar 2013.gadu)*
- t.sk.:
- *būvmateriāli;*
- *izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.*
- BII – *ceļu būve (sākot ar 2013.gadu)*
- t.sk.:
- *būvmateriāli;*
- *izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.*
- BII – pazemes maģistrālie cauruļvadi
- t.sk.:
- būvmateriāli;
- izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai.

II. Būvniecības izmaksu indekss par jaunu dzīvojamo māju būvniecību atbilstoši ES īstermiņa statistikas regulas Nr. 1165/98 prasībām, kas ietver 3 datu sērijas:

- būvniecības izmaksas,
- būvmateriāli,
- darba spēka izmaksas.

III. Darba spēka izmaksu indeksi pa darbības veidiem (būvniecība – F nozare)

IV. Patēriņa cenu indeksi grupās un apakšgrupās (Personisko transporta līdzekļu ekspluatācija, t.sk., **degviela** (07.2.2.))

Analītiskais būvzīmju katalogs

Atbilstoši Ministru kabineta 2008.gada 19.februāra sēdes protokola Nr.11 9§ 8.1.punktā noteiktajam Ekonomikas ministrija un Būvniecības, enerģētikas un mājokļu valsts aģentūra sadarbībā ar Satiksmes ministriju un Vides ministriju izstrādāja Analītisko būvzīmju katalogu (turpmāk – ABIK). ABIK mērķis ir nodrošināt ES Kohēzijas fonda un struktūrfondu projektu ietvaros efektīvu un maksimāli ticamu plānošanu, iepirkumu veikšanu, projektu uzraudzību un kontroli.

ABIK ir iekļauta informācija par analītiskajām izmaksām būvniecības nozarē kopumā un informācija par nedzīvojamo ēku jaunbūvēm, bērnu dārzu un slimnīcu renovāciju, piļu rekonstrukciju, speciālo liftu un pandusu ierīkošanu, fasādes un jumtu siltināšanu, maģistrālo gāzes vadu un ūdens vadu izbūvi un rekonstrukciju, sakaru komunikāciju izbūvi, šoseju un to segumu rekonstrukciju,

autostāvvietu ierīkošanu, autoceļiem un citiem transporta infrastruktūras elementiem, kas balstīta uz 2009.gada izmaksām/cenām.

Pielietojot ABIK praksē, tika konstatētas šādas problēmas:

- informācijas apjoms ABIK datu bāzē ir nepietiekošs;
- atsevišķos gadījumos ir iekļautas tikai viena objekta izmaksas pa konstruktīvo elementu veidiem;
- ABIK nesatur visus iespējamus darbu veidus un objektus;
- projektu atšķirīgo ģeotehnisko un pilsēt būvniecisko apstākļu dēļ katram projektam ir individuāli jāizvērtē objekta atbilstība attiecībā pret ABIK etalonprojektu un jāveic korekcijas cenu novērtējumos;
- ABIK ir ievērojama amplitūda darbu izmaksu minimālajām un maksimālajām robežām.

Būvprojekta ekspertīze, atbilstoši Vispārīgo būvnoteikumu 99.¹1. apakšpunktam, ir obligāta sabiedriski nozīmīgām būvēm, bet Vispārīgo būvnoteikumu 100. punktā noteiktajā gadījumā arī būvprojektiem, kuru izstrādi un īstenošanu Latvijas Republikas teritorijā vismaz 40% apmērā finansē starptautiskās finanšu institūcijas, Eiropas savienība vai tās dalībvalstis (ja attiecīgās investīcijas nav jāatmaksā). Atbilstoši Būvniecības likuma 20.pantam, būvekspertīzes nolūks ir novērst domstarpības starp būvniecības dalībniekiem.

Tā kā ABIK nenodrošina kataloga izstrādes sākotnējo mērķi, jo balstās uz nepietiekami pamatotu informāciju ar lielu izkliedi bez raksturīgas vērtības, tā pielietojuma modelis nav praktiski izmantojams izmaksu izvērtēšanai. Tādējādi lietderīgākais risinājums būvzmaksu pamatotības noteikšanai ir veikt būvprojekta ekonomiskās daļas ekspertīzi, savukārt izmaksu sadārdzinājuma novēršanai ilgākā termiņā pielietojama būvnieku izmaksas indeksācija.

Priekšlikumi būvniecības izmaksu indeksēšanai

Pie kādiem nosacījumiem indeksēt

Sastādot būvniecības projekta tāmi, parasti tiek ņemta vērā dažādu izmaksu posteņu (resursu vienību) pašreizējā cena, kura ir indeksēta ar paredzamo cenu izmaiņu indeksu projekta īstenošanas laikā. Pirmās ir bāzes cenas, bet prognozētās cenas ir tāmē fiksētās cenas.

Ir valstis, kurās ir speciāls regulējums kā prognozēt būvniecības izmaksu indeksus, piemēram Somijā. Un ir valstis, kurās šis process netiek regulēts, uzskatot, ka būvniecības darbu iepirkumi paši par sevi ir nepamatotu cenu paaugstinājuma ierobežojošs process.

Abos gadījumos faktiskās izmaksas, ņemot vērā būvniecības projekta īstenošanas ilgumu, var būtiski atšķirties no prognozēm. Tāpēc līgumos tiek atrunāts kādos gadījumos un kā izmaksas tiks koriģētas paaugstinātas inflācijas vai deflācijas apstākļos.

Kā rāda citu valstu pieredze, tad parasti koriģēšana notiek tikai tajos gadījumos, ja faktiskā inflācija ir pārsniegusi kādu noteiktu iepriekš definētu cenu izmaiņu sliekšni. Piemēram, ja sliekšnis cenu indeksam noteiktam periodam ir 10%, bet cenas ir pieaugušas par 12%, tad fiksētās būvniecības izmaksas vai arī noteiktas resursu izmaksas tiek indeksētas par 2%. Savukārt, ja cenas pieaug par 8%, tad fiksēto cenu indeksācija nenotiek.

Ļoti būtisks ir sliekšņa noteikšanas process. Būvzīmumu indeksa pārmaiņu sliekšnis var būt noteikts vienots visiem vai arī katram indeksam vai indeksu grupai. Sliekšnis būtu jāpārskata ik gadu un jāattiecinā uz konkrētā gadā slēgtiem līgumiem. Tam jābūt objektīvi izvērtētam no ekspertu viedokļa.

Sliekšņa līmenis galvenokārt ir atkarīgs no ekonomiskā cikla fāzes un iepriekšējo periodu tendencēm. Vislielākā indeksācijas daļa būs projektiem, kuru īstenošana norit ekonomiskā cikla lūzuma punktā. Tas attiecas gan uz strauju izaugsmi gan uz lejupslīdi. Šādu lūzuma punktu laicīgi paredzēt praktiski nav iespējams.

Iespējamam ekonomiskā cikla lejupslīdes periodam no pasūtītāja viedokļa svarīgi ir noteikt arī sliekšni cenu samazinājumam. Kā liecina Latvijas pieredze, krīzes laikā būvniecības izmaksu samazinājums caurmērā bija uz pusi mazāks nekā to pieaugums straujās izaugsmes laikā (skatīt 2.pielikumu), bet korekcijas ir straujākas. Tāpēc īsā laikā var notikt ļoti straujas izmaiņas būvniecības izmaksās.

Ja izvērtē pašreizējo situāciju, kas raksturojas ar vāju kreditēšanas procesa dinamiku, turpmākajos trijos gados nav paredzams tāds būvniecības pieprasījuma pieaugums kāds bija iepriekšējos straujās izaugsmes gados un līdz ar to cenu izmaiņas būvniecībā vairāk saistītas ar ārējiem apstākļiem, t.i., ar straujāku pieaugumu izmaksām mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai (BII MM izmaksām) galvenokārt saistībā ar degvielas cenu palielinājumu.

Sakarā ar pakāpenisku būvniecības apjomu pieaugumu, gaidāms arī neliels algu pieaugums, bet krietni mērenāks nekā 2006. un 2007.gadā. Tomēr dažos būvniecības segmentos jāreķinās ar apstākli, ka krīzes laikā ir krietni samazinājies kvalificētu būvstrādnieku piedāvājums. Tāpēc algu pieaugums kvalificētiem strādniekiem var būt straujāks.

Kā būtisks apsvērum sliekšņu noteikšanā ir jāņem vērā tas, ka Latvijai ir jāpilda ES agrās brīdināšanas mehānisma nosacījumi. Lai nodrošinātu ES ilgtspējīgu un sabalansētu izaugsmi, ES padome ekonomikas un finanšu jautājumos 2011.gada 8.novembrī ir apstiprinājusi makroekonomiskās (iekšējās un ārējās) nesabalansētības indikatorus (*scoreboard indicators*³), ES agrās brīdināšanas mehānisma (*alert mehanism*) ietvaros. Doto indikatoru mērķis ir sniegt informāciju par iespējamiem draudiem ekonomikas attīstībai.

³ <http://www.eurasiareview.com/12122011-eu-economic-governance-six-pack-enters-into-force/>

Pašlaik ir apstiprināti 10 indikatori un noteikti to sliekšņi, kuru pārsniegšana liecina par makroekonomiskās nesabalansētības draudu palielināšanos. Minēto indikatoru sarakstā ir iekļauti arī cenu un izmaksu dinamikas rādītāji: produkcijas vienības nominālās darbaspēka izmaksu un mājokļu cenu pieaugums.

Ir noteikts, ka mājokļu cenu pieaugums gadā nedrīkst pārsniegt 6% no mājokļa cenu indeksa augšējās robežas, savukārt produkcijas vienības nominālās darbaspēka izmaksu pieauguma sliekšnis trīs gadu vidējām rādītājam ir 12%.

Balstoties uz šiem nosacījumiem kopējā BII inflācijas sliekšni būtu lietderīgi noteikt 10% līmenī (gada inflācijai), kas atbilst arī vispārpieņemtam apsvērumam par uzņēmēju spēju prognozēt paredzamo būvizmaksu izmaiņu dinamiku un kompensēt zaudējumus pie mērenas izaugsmes cenu svārstībām.

Ko indeksēt un kādus indeksus izmantot

Ņemot vērā, ka katrs projekts ir ar individuālu izmaksu struktūru, vislietderīgāk būtu indeksēt atsevišķas būvizmaksu pozīcijas, kas saistītas tieši ar būvniecības procesa resursu izmantošanu (strādnieku darba samaksa, būvmateriāli un izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai), jo šie cenu indeksi ir pieejami katrā no 8 būvniecības veidu grupām un indeksācija precīzāk atbilst konkrētā būvprojekta struktūrai. Pārējo pozīciju izmaksu (peļņa, administratīvās izmaksas u.tml.) veidošanās mehānisms līgumos parasti ir speciāli atrunāts.

Būtu vēlams izvērtēt arī iespēju transporta objektu būvizmaksas indeksēt ar degvielas cenu indeksu, pamatā izmantojot patēriņa cenu indeksa groza atbilstošo pozīciju. Jāievēro, ka patēriņa cenu indekss atspoguļo mazumtirdzniecības cenu pārmaiņas, t.sk., izmaiņas pievienotās vērtības un akcīzes nodokļos, ja tādas ir bijušas.

Visas tās izmaksu izmaiņas, kas saistītas ar nodokļu izmaiņām būtu jāveic nesaistīti ar augšminēto indeksāciju un jāizslēdz to ietekme uz BII.

Kā indeksēt

Pašreizējos apstākļos lietderīgāk izmantot ir ceturkšņu indeksus, jo izmaiņas vairs nebūs tik straujas kādas bija 2006.-2007.gadā (Latvijas Konverģences programma 2011-2014, Makroekonomiskās attīstības scenārijs).

Izmaksu indeksācija jāveic tikai, sākot ar otro būvniecības projekta īstenošanas gadu. Indeksācija jāsaista ar darbu nodošanas etapiem, katram etapam rēķinot vidējo izmaksu indeksu. Indeksus attiecina pret bāzes ceturkšņa indeksu (bāzes ceturksnis – pēdējais ceturksnis par kuru ir pieejam statistiskā informācija līdz projekta pieteikumam).

Secinājumi

Lai pārraudzītu izmaksu svārstības būvniecības projektu īstenošanas gaitā un sniegtu noteiktas garantijas izpildītājam zaudējumu segšanai no izpildītāja neatkarīgu apstākļu dēļ pārmērīga cenu pieauguma gadījumā un pasūtītājam pret nepamatotu būvdarbu vērtības sadārdzinājumu, būvniecības darbu izpildes līgumos, kas saistīti ar publisko iepirkumu un ES fondu projektiem, jāparedz izmaksu indeksācija. Galvenie principi ir šādi:

- indeksāciju veic tikai tiem projektiem, kur tā ir atrunāta būvniecības darbu izpildes līgumos un tiek ievērotas normatīvo aktu prasības iepirkuma jomā;
- indeksācija attiecas tikai uz būvniecības darbiem;
- izmaksas indeksē, sākot ar otro darbu izpildes gadu;
- mazākais indeksācijas periods ir ceturksnis, var indeksēt arī pusgada vai gada izmaksas (saistībā ar darbu nodošanas etapiem) ar indeksiem, kas aprēķināti, kā atbilstošu ceturkšņu vidējie indeksi;
- izmaksu indeksēšanai izmantotie indeksi un indeksēšanas objekts (visas izmaksas vai atsevišķu resursu izmaksas) precīzi jāatrunā līgumā;
- jāizmanto CSP aprēķinātie kompleksie būvniecības izmaksu indeksi atbilstošam būvniecības veidam vai arī speciālie resursu izmaksu indeksi (strādnieku darba samaksa, būvmateriāli un izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai);
- atsevišķos gadījumos var izmantot arī citus indeksus, norādot tā aprēķināšanas oficiālo avotu un norādot tā ietekmes pieļaujamo robežu uz kādu no augstāk minētiem BII vērtību;
- izmaksu indeksēšanu veic tikai tajos gadījumos, ja faktiskā inflācija (atbilstošā indeksa vērtība dotajā periodā) ir pārsniegusi kādu noteiktu iepriekš definētu cenu izmaiņu sliekšni, un tiek indeksēts tikai pārsniegums virs sliekšņa;
- atkarībā no ekonomiskā cikla posma var būt cenu pieauguma sliekšnis vai arī samazinājuma sliekšnis;
- būvizmaksu indeksa pārmaiņu sliekšni nosaka visiem būvizmaksu indeksiem. Sliekšņus pārskata ik gadu un tos attiecina uz konkrētā gadā slēgtiem līgumiem. Tiem jābūt objektīvi izvērtētiem no ekspertu viedokļa (Finanšu ministrijas un Ekonomikas ministrijas makroekonomiskās analīzes un prognozēšanas speciālisti). Ļoti būtisku cenu izmaiņu gadījumā sliekšņus var pārskatīt arī ik ceturksni;
- var indeksēt visas izmaksas kopumā, vai arī atsevišķi resursu izmaksas (strādnieku darba samaksa, būvmateriāli un izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai), vai arī atsevišķu darbu izmaksas;
- atsevišķos gadījumos var indeksēt arī tikai vienu konkrēta resursa veida (piemēram, degvielas) izmaksas;

- indeksus attiecina pret bāzes ceturkšņa indeksu (bāzes ceturksnis – pēdējais ceturksnis par kuru ir pieejam statistiskā informācija līdz projekta pieteikumam);
- visas tās izmaksu izmaiņas, kas saistītas ar nodokļu (darbaspēka nodokļi un netiešie nodokļi) izmaiņām, jāveic nesaistīti ar augšminēto indeksāciju un jāizslēdz to ietekme uz BII;
- lai varētu pielietot resursu grupu indeksus, nepieciešams būvprojekta izmaksās izdalīt atbilstošas resursu grupas (nodarbinātībai, būvmateriāliem un MM izmantošanai).

Tā kā ABIK nenodrošina kataloga izstrādes sākotnējo mērķi, jo balstās uz nepietiekami pamatotu informāciju ar lielu izkliedi bez raksturīgas vērtības, tā pielietojuma modelis nav praktiski izmantojams izmaksu izvērtēšanai. Tādējādi lietderīgākais risinājums būvzmaksu pamatotības noteikšanai ir veikt būvprojekta ekonomiskās daļas ekspertīzi, savukārt izmaksu sadārdzinājuma novērtšanai ilgākā termiņā pielietojama būvnieku izmaksas indeksācija.

Ziņojumam pievienotais protokols paredz:

- Slēdzot publiski finansētus būvniecības līgumus, nodrošināt būvniecības līgumu nosacījumu atbilstību informatīvajam ziņojumam par vadlīnijām būvniecības izmaksu indeksācijai. Atbildīgajām iestādēm, slēdzot iepriekš minētos līgumus, nodrošināt standarta nosacījumu izstrādi, kas iekļaujami būvniecības līgumos.
- Ministrijām turpmāk ievērot informatīvajā ziņojumā iekļauto nosacījumu Ministru kabineta noteikumu izstrādē, kas attiecas uz ES fondu aktivitāšu īstenošanu.
- Indeksēšanas sliekšni būvzmaksu indeksiem nosaka Ekonomikas ministrija sadarbībā ar Finanšu ministriju līdz 30.novembrim, ko jāpieņem nākošā gadā izsludinātiem konkursiem un atbilstoši noslēgtiem līgumiem.
- CSP nodrošināt visu BII publicēšanu CSP tīmekļa vietnē.
- Ņemot vērā sniegto informāciju par ABIK, Ministru kabineta 2011.gada 28.jūnija sēdes protokollēmuma (prot.Nr.40, 43.§) „Informatīvais ziņojums „Par izmaksu pieaugumu Eiropas Savienības fondu līdzfinansēto projektu ietvaros”” 2. un 5. punktu atzīt par aktualitāti zaudējušu.

Ekonomikas ministrs

D.Pavļuts

Vīza: Valsts sekretārs

J.Pūce

02.02.2012

2874

Ušpelis

67013164, Janis.Uspelis@em.gov.lv